

### แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ฉันไม่ใช่แม่ใจยักษ์ เสียงสะท้อนของผู้หญิงในบ้านพักฉุกเฉิน” เป็นการศึกษาเสียงและประสบการณ์ของผู้หญิงที่ประสบปัญหาท้องไม่พร้อม และนำไปสู่การทำแท้ง การทิ้งลูก การฆ่าเด็ก จากกรณีที่มาขอความช่วยเหลือในบ้านพักฉุกเฉินและมูลนิธิเพื่อนหญิง จำนวน 22 ราย โดยใช้ประเด็นจากการนำเสนอข่าวและพาดหัวว่า “แม่ใจยักษ์” “สาวใจแตก” ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์หรือที่เราจะได้ยินเมื่อเกิดข่าวการทำแท้ง การทิ้งเด็ก การฆ่าเด็ก ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิงในลักษณะผลิตซ้ำและตอกย้ำความหมายในมุมมองแบบทุนนิยมปิตาธิปไตย ที่เน้นการขายข่าว ด้วยการสร้างสีสันและการใช้คำพูดที่สื่อถึงความรุนแรง สร้างความสะเทือนใจให้แก่ผู้รับสื่อ ซึ่งแท้ที่จริงภาพที่นำเสนอไม่ได้สะท้อนครบถ้วนตามความเป็นจริงทั้งหมด โดยผู้ศึกษาใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเรื่องภาพตัวแทน (Representation)
2. แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism Theories)

#### แนวคิดทฤษฎีเรื่องภาพตัวแทน (Representation)

เมื่อสื่อนำเสนอภาพ “ฉัน” ว่าเป็น “แม่ใจยักษ์” ภาพลักษณ์ที่แสดงผ่านสื่อมีผลกระทบต่อคุณค่า ความเชื่อและพฤติกรรมของคนในสังคม เนื่องจากสื่อเป็นสถาบันหนึ่งที่สามารถสร้างความหมายและการเรียนรู้ในสังคม บทบาทและภาพลักษณ์บางอย่างที่ปรากฏในสื่อจึงมีอิทธิพลต่อการนิยามและให้ความหมายจนกลายเป็นความคุ้นเคยและนำมาใช้จนเป็นเรื่องปกติ สื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีนำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิงที่มีปัญหาการทำแท้ง การทิ้งลูก การฆ่าลูก ในลักษณะที่สร้างความสะเทือนใจให้แก่ผู้อ่านและรู้สึกถึงความเหี้ยมโหดของผู้หญิงเหล่านั้น เช่น

- “ทิ้งทารกหมกขยะ ดับสยอง สลดแม่ใจยักษ์...” (ไทยรัฐ, 23 กันยายน 2550)
- “ฆ่าหั่นลูก 2 ท่อน จับแม่ใจยักษ์วัย 14” (เดลินิวส์, 10 กรกฎาคม 2545)
- “สาวใจแตก แฉชีวิตเฟะ ทำแท้ง 2 คน” (ไทยรัฐ, 3 พฤษภาคม 2550)
- “แม่ทัพฆ่าโหดลูกในไส้ หักคอทั้งถึงขยะ” (ไทยรัฐ, 14 พฤศจิกายน 2546)

“เชือดคอ-ฆ่า ทารก 1 เดือน ยัดกระเป๋าทิ้งน้ำ ตร.ล่าสาวใจแตก แม่ใจยักษ์ยังไม่สูญพันธุ์” (ไทยรัฐ, 3 พฤษภาคม 2548)

“แม่ฆ่าลูกได้ลงคอ ชาวบ้านรุมสาปแช่ง” (เดลินิวส์, 19 สิงหาคม 2548)

“อนาถ...!!แม่ใจยักษ์เมืองปากน้ำ”ทิ้งศพทารกให้หมาแทะ” (ผู้จัดการ, 5 พฤษภาคม 2549)

“แม่ใจยักษ์ทิ้งลูก1เดือนเหลือแต่กระดูก” (มติชนฉบับวันที่ 18 พฤษภาคม 2546)

“วัยรุ่นใจแตก ทำแท้งรื้อลูก ตร.ตามล่าตัว” (เดลินิวส์, 25 ธันวาคม 2549)

“สลดสาวใจแตกทำแท้ง มารหัวชน กระโปรง นร. ห่อทิ้งขยะ” (เดลินิวส์, 31 สิงหาคม 2550)

การนำเสนอถ้อยคำดังกล่าวนี้ เป็นการสร้างภาพตัวแทนให้แก่ผู้หญิงซึ่งถูกนำเสนอในสื่อ ที่สจ๊วต ฮอลล์ (Hall, 1997, pp. 235-236 อ้างถึงใน บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์, 2546, น. 13) อธิบายว่าเป็นกระบวนการสร้างความหมายให้สิ่งต่าง ๆ เป็นผลผลิตหรือการประกอบสร้าง (constructed) ทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้ความหมายผ่านอุดมการณ์ ผ่านภาษาและบริบทอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ เพศสภาพ หรือชนชั้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและความรู้ระหว่างผู้นำเสนอและผู้ที่ถูกนำเสนอ ส่งผลให้เกิดการสร้างภาพเหมารวม หรือภาพลักษณ์ที่เป็นแบบฉบับ (stereotype) ซึ่งมีทั้งบวกและลบ เนื้อหาและภาพของผู้หญิงที่ถูกนำเสนอในสื่อจึงเป็นการ “ผลิตซ้ำ” และตอกย้ำอคติทางเพศ อุดมการณ์ในสังคมให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และภาพตัวแทน ยังเป็นผลผลิตที่มีการสร้างขึ้นตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ ข้อเขียน ก็ตาม โดยคัดเลือกคุณลักษณะเด่นบางประการออกมาจากความจริง แล้วนำมาขบขันให้โดดเด่นและจัดวางให้สัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความหมายและคุณค่า (กัลยากร แก้วเกียรติคุณ, 2549, น. 17) ภาพและข้อเขียนที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงจึงเป็นภาพและข้อความเดิม ๆ ซึ่งมักเป็นไปในลักษณะที่กล่าวหาผู้หญิง ตัดสินหรือพิพากษาพฤติกรรมของผู้หญิงว่ามีความผิด เช่น แม่ใจยักษ์ ผู้หญิงกินยาเพื่อขับลูก แม่วัยรุ่นรักสนุก หญิงใจแตกรักสนุก

ในสังคมที่มีระบบความคิดเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศ โดยที่นัยยะแห่งความแตกต่างนั้นเชื่อมโยงกับอำนาจ ซึ่งผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ไม่มีอำนาจนิยมตนเองหรือแม้แต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผู้หญิงก็ไม่สามารถกระทำได้ ภาพของผู้หญิงในสื่อจึงไม่ได้สะท้อนได้อย่างครบถ้วนแท้จริงและบิดเบี่ยงไปจากภาพที่เป็นจริง ตราบใดที่ผู้หญิงยังคงถูกนิยามว่า “เป็นรอง” ผู้หญิงก็ไม่มีทางได้รับการเสนอภาพตัวแทนที่ยุติธรรมและตรงตามความเป็นจริง เหตุผลที่สำคัญที่ภาพตัวแทนของผู้หญิงถูกนำเสนอในลักษณะดังกล่าวนี้ คือวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่และระบบทุนนิยมเป็นผู้สร้างภาพตัวแทน ซึ่งนิยามโดยผู้ชาย นับจากอดีตผู้ชายเป็นช่างภาพ เป็นผู้พิมพ์โฆษณา เป็นบรรณาธิการ เป็นผู้กำกับภาพยนตร์ และอื่น ๆ อีกมากมาย (Diane Richardson and Victoria

Robinson 1993, pp. 123-126) นอกจากนี้สื่อเป็นผู้กำหนดวิถีการใช้ชีวิตของผู้หญิงและครอบงำความคิดด้วยการสร้างภาพตัวแทน (representation) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความหมายที่มีการรวมเอาระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของภาษาและภาพลักษณ์ต่าง ๆ ที่มองเห็นได้มาเน้นให้ชัดเจนและต่อเติมจนเหลือเชื่อ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, ออนไลน์, 2548)

ภาพตัวแทนของผู้หญิงที่สังคมสร้างขึ้นได้เชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหน้าที่ของผู้หญิง เช่น หน้าที่การเป็นภรรยา เป็นแม่ โดยที่ภาพตัวแทนของผู้หญิงในสื่อ ยังคงเป็นภาพที่ตอกย้ำความเป็นหญิงชายชัดเจน เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของผู้ชาย เป็นการตอกย้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ภาพตัวแทนของผู้หญิงที่ปรากฏเป็นข่าวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์ จึงมักเป็นลักษณะด้านลบเสมอ เช่น แม่ใจยักษ์ แม่ใจมาร การเสนอภาพผู้หญิงในลักษณะเช่นนี้ ทำให้ภาพเหล่านั้นฝังลึกและกลายเป็นเรื่องปกติของสังคม กระทั่งสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ชายได้ เพราะฉะนั้นการให้ความหมายของผู้หญิงที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะผู้หญิงต้องมีบทบาทความเป็นแม่ มีหน้าที่เลี้ยงดูเด็กทารก และต้องรับผิดชอบเรื่องการเลี้ยงดูลูกมากกว่าผู้ชาย จึงทำให้ผู้หญิงที่ทำแท้ง ทั้งลูก มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ผู้หญิงที่ท้องก่อนแต่ง กลายเป็นผู้หญิงที่ไม่อยู่ในกรอบของสังคม ต้องถูกตีตราให้เป็นผู้หญิงเลวหรือผู้หญิงผิดปกติ ฉะนั้นภาพตัวแทนจึงเป็นเรื่องของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเพื่อคงไว้ซึ่งความเชื่อ ความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์หลักของสังคม และเกี่ยวข้องกับการครอบงำทางอำนาจ (Hegemony) ในระบบวัฒนธรรม (มนทกานต์ เชื่อมชิต, 2545, น. 20-21)

#### ภาพตัวแทนผู้หญิง : บทบาทความเป็นแม่ในสื่อ

ภาพของหญิงไทยในสื่อมวลชนนั้น จะสะท้อนภาพผู้หญิง โดยส่วนใหญ่จะกำหนดให้ผู้หญิงเป็น “แม่และเมีย” ในขั้นแรก แต่ขั้นตอนต่อมาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ก็ได้เข้ามามีส่วนกำหนดรูปแบบของความเป็นแม่และความเป็นเมีย ซึ่งผู้หญิงบางเผ่าเป็นแม่เพียงแค่ออกลูก บางสังคม ผู้หญิงที่ไม่มีลูกของตนเอง ถูกคาดหวังให้เป็น “แม่สังคม” เช่น ผู้หญิงโสเภณีที่เป็นเจ้านายปกครองคนลูกน้อง ก็คาดหวังให้เป็น “แม่พระ” (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น. 145)

ภาพผู้หญิงในสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น นวนิยาย ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และวรรณกรรม จะเสนอภาพผู้หญิงในบทบาทความเป็นแม่ ว่า “แม่ต้องรักและเสียสละแม่แต่ชีวิตเพื่อลูก” ซึ่งถือว่าเป็นแม่ในอุดมคติ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น. 145)

บงกช เศตตามร ศึกษาสำรวจภาพยนตร์ไทย พบว่าภาพแม่ มี 4 ประเภทด้วยกันคือ แม่ประเภทแรก แม่ในอุดมคติ คือ นุ่มนวล ใจเย็น มารยาทดี รักลูกและรักสามี แม่ประเภทที่สอง เป็นแม่ที่รักลูกมาก เป็นแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แม่ยึดลูกและลูกมักจะต่อต้านแม่อย่างก้าวร้าว

แม่ประเภทที่สาม เป็นแม่ที่เป็นประจักษ์ของลูก และจะมีความเสียสละและรักลูกมากจนเกินธรรมดา ไม่มีอำนาจต่อลูก แต่จะซึมซับความเจ็บปวดเข้าสู่ตนเองตามแบบฉบับผู้หญิง (masochist) แม่ประเภทสุดท้าย จะเป็นรูปแบบของความเป็นแม่ที่เป็นลบ คือมีฐานะยากจนมากและเรียกร้องให้ลูกมาทดแทนบุญคุณโดยเฉพาะลูกสาว หรืออาจมีบางกรณีที่รักตัวเองมากกว่ารักลูก ซึ่งรวมถึงบรรดา “แม่ใจยักษ์ทิ้งลูกลงถังขยะ” ด้วย (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น. 147-148) แม่ประเภทสุดท้ายนี้ ที่ปรากฏในวรรณกรรมอื่น ๆ อยู่บ้าง เช่น ภาพเสนอผู้หญิงในช่วงทศวรรษที่ 2530 เสนาะ เจริญพร (2546, น. 55-61) เสนอบทบาทผู้หญิงกับบทบาทความเป็นเมียและแม่ ในเรื่องสั้นชุด มัทรี เป็นผลงานของ “ศรีดาวเรือง” (นามจริงคือ วรรณาสวัสดิ์ศรี) ซึ่งเป็นเรื่องราวของหญิงสาวชาวบ้าน อายุ 19 ปี ได้ถูกสามีทิ้งเธอไปกับลูกไปอยู่กับหญิงอื่น เธอไม่ต้องการเลี้ยงลูกทั้งสามคน จึงยกให้คนอื่นแต่ไม่เป็นผล เธอจึงตัดสินใจทิ้งลูกไว้ที่ป้ายรถเมล์ ถูกตำรวจจับเสียก่อน จึงเกิดการปะทะบทสนทนากันขึ้น ถูกประณามหญิงที่ทิ้งลูกว่าเลวกว่าสัตว์เดรัจฉาน และเป็นผู้หญิงไม่ดี คนหนึ่งที่ขาดความรับผิดชอบในความเป็นแม่ ในสังคมไทย

การนำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิงในความเป็นแม่ของสื่อมวลชนกระแสหลักนั้น ยังคงนำเสนอภาพแบบฉบับดั้งเดิมที่มีอคติต่อผู้หญิง โดยมีลักษณะแบบแบ่งขั้วตรงข้าม ดังเช่น การให้คุณค่า “ความเป็นหญิงดี” ต้องมีบทบาทเป็นแม่ที่ดี มีความสมบูรณ์แบบที่เอาใจใส่ดูแลลูกให้ดี แต่เมื่อใดผู้หญิงที่กระทำไม่เหมาะสมกับความเป็นหญิง การเป็นแม่ ตามรูปแบบที่ผู้ชายสร้างขึ้นนั้น ภาพของผู้หญิงก็จะกลายเป็น ผู้หญิงที่ไม่ดี แม่ที่เลว เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศสภาพในระบบที่ผู้ชายเป็นใหญ่ วิถีคิดแบบผู้ชาย ทำให้โลกที่สื่อนำเสนอโดยมีผู้หญิงเป็นตัวประกอบที่สนองความต้องการของผู้ชาย ทำให้ภาพของผู้หญิงเป็นเรื่องของมายาคติ และก็เป็นการตอกย้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบที่ผู้ชายเป็นใหญ่นั้นเอง (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2541, น. 191)

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีเรื่องภาพตัวแทน ในการวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่สื่อนำเสนอผู้หญิงที่ทำแท้ง ทิ้งลูก หรือฆ่าเด็กทารกว่าเกิดจากการประกอบสร้างของผู้เขียนและถ่ายทอดสู่สังคม จนกลายเป็นภาษาที่ขบถในสื่อและสังคมกระแสหลักแบบชายเป็นใหญ่ ทำให้ภาพตัวแทนของผู้หญิงเหล่านี้กลายเป็นผู้หญิงที่โหดร้าย มีการตัดสินและพิพากษาอย่างมีอคติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าสื่อมีส่วนในการสร้างวาทกรรมชุดนี้ขึ้นมาภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบปิตาธิปไตย และตอกย้ำความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องเพศสภาพ จนทำให้เกิดภาพเป็นภาพเหมารวมในทางลบ

## เมื่อฉันไม่พร้อมจะมีลูก

“ไม่มีผู้หญิงคนใดอยากตั้งท้อง หากยังไม่พร้อมจะมีลูก แต่ถ้าท้อง เธอเลือกทำแท้ง กลายเป็นอาชญากร พร้อมถูกสังคมตราหน้าว่า เป็นคนใจบาป ทศนคติของคนที่มีท้องไม่พร้อม การทำแท้ง เป็นสาเหตุสำคัญ ปัญหาผู้หญิงถูกคุกคามและปราศจากทางออก” (ถอดความจาก สารคดีชุดประสบการณ์ผู้หญิงที่ท้องเมื่อไม่พร้อม, มูลนิธิสร้างสุขภาวะผู้หญิง, 2545) การท้องไม่พร้อมเป็นปัญหาที่ไม่ใช่เพียงปรากฏการณ์ทางชีววิทยาเท่านั้น แต่เป็นการ ประกอบสร้างทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ที่ส่งผลต่อผู้หญิงที่ไม่พร้อมจะท้อง และนำมาซึ่งปัญหาที่ซับซ้อนเกินกว่าที่ผู้หญิงคนเดียวจะแก้ไขได้โดยลำพัง

## ปัจจัยที่กดดันผู้หญิง “ท้องไม่พร้อม”

### 1. ครอบครัว

ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังค่านิยม วัฒนธรรมเรื่องเพศแก่เด็ก การอบรม เลี้ยงดูลูกผู้หญิงและผู้ชายด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดระบบคิดความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย (gender inequalities) ซึ่งมีรากเหง้าสำคัญมาจากปัจจัยที่มองไม่เห็นแต่ ทรงพลังอย่างยิ่ง (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2538, น. 7) เช่น การที่ครอบครัวสอนให้ผู้หญิงรักนวล สงวนตัวและไม่มีเสรีภาพทางเพศ การให้คุณค่าต่อการรักษาพรหมจรรย์ไว้จนถึงวันแต่งงาน ตรงกันข้ามกับผู้ชายที่มีโอกาสเข้าสังคมมากกว่าและมีอิสระในเรื่องเพศ การมีเพศสัมพันธ์ก่อน แต่งงานสำหรับผู้ชายจึงดูเป็นเรื่องปกติและยอมรับได้ ในขณะที่ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน หรือเกิดปัญหาการตั้งครรภ์นอกสมรส จะรู้สึกผิดในการกระทำนั้น รู้สึกอับอาย เสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกประณาม และประทับมลทิน ครอบครัวไม่ยอมรับและอาจถึงขั้นขับไล่ออกจากบ้าน ในประเด็น ดังกล่าวนี้นี้ชี้ให้เห็นถึงค่านิยม อุดมการณ์ทางความคิดเรื่องความแตกต่างทางเพศว่ามีลักษณะเป็น มาตรฐานเชิงซ้อนทางเพศ (double standard) ซึ่งเป็นแนวบรรทัดฐานเรื่องเพศ ที่ใช้ควบคุม พฤติกรรมเพศของชายและหญิงที่ก่อให้เกิดอำนาจและความชอบธรรมในเรื่องเพศไม่เสมอภาคกัน (นิมิต มั่งมีทรัพย์, 2542, น. 7) เมื่อบทบาทและสถานภาพของชายและหญิงมีความไม่เท่าเทียมกัน การประพฤติปฏิบัติต่อคนแต่ละเพศในสังคมจึงแตกต่างกันไป โดยเฉพาะเรื่องเพศ และเพศวิถีนั้น มีแง่มุมของความแตกต่างที่มีรากฐานมาจากการโยงความเชื่อ ความหมาย และตำแหน่งแห่งที่ ทางสังคม ไม่ว่าเรื่องความสัมพันธ์ชายหญิง ความเป็นแม่ และการยุติการตั้งครรภ์ ล้วนเป็น บทบาทของเพศหญิงที่ถูก “ปิด” นั่นคือ ไม่มีการติดต่อภายนอก ถูกควบคุมและกวดขันในเรื่องของ

กิจกรรมที่ดำเนินอยู่ภายในบ้าน เช่น ให้กำเนิด เลี้ยงดูบุตรและทำงานบ้าน แต่เพศชายกลับมีบทบาทในลักษณะเปิด เป็นอิสระ สามารถติดต่อกับสังคมภายนอกได้มากกว่า ซึ่งบทบาทที่ตรงกันข้ามนี้ มีนัยยะบ่งบอกการแบ่งแยกกิจกรรมและหน้าที่ของชายและหญิงรวมทั้งนัยยะซึ่งแสดงถึงการที่ผู้หญิงต้องพึ่งพาอาศัยผู้ชายเป็นหลัก (สมเกียรติ ตั้งมโน และคณะ, ออนไลน์, 2547) การปลูกฝังอุดมการณ์ ค่านิยม ความเชื่อจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่เป็นตัวกลางระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม (วารุณี ภูริสินทรสิทธิ์, 2545, น. 92) นี่เป็นการสนับสนุนให้สมาชิกครอบครัวปฏิบัติตามอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ส่งผลให้ผู้หญิงตั้งท้องพยายามที่ทำแท้งเพราะกลัวพ่อแม่ต่อว่าและไม่ยอมรับ จึงต้องปิดบังเรื่องตั้งท้องไม่ให้ทางบ้านรับรู้ ทำให้ผู้หญิงที่ตั้งท้องเกิดความกดดัน ความเครียด เก็บกดไม่สามารถระบายความทุกข์ให้ใครฟังได้จึงมีความคิดจะทำแท้งหรือไม่ก็พยายามฆ่าตัวตาย (ภาสนันท์ อัครวิทย์, 2547, น. 271) หรือผลักดันให้ผู้หญิงต้องตั้งท้อง และทิ้งลูกต่อไป

## 2. ระบบโครงสร้างสังคม

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีค่านิยมและบรรทัดฐานทางเพศที่ปลูกฝังให้คนในสังคมมีความเชื่อ และยอมรับว่าเพศหญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของเพศชาย ทั้งแง่การศึกษา การเมือง หน้าที่การงาน และความสัมพันธ์ทางเพศ สภาพสังคมที่มีค่านิยมยอมรับมาตรฐานซ้อนทางเพศและยึดถือพรหมจรรย์ของเพศหญิงเป็นเรื่องสำคัญ หากหญิงใดมีพฤติกรรมที่ละเมิดค่านิยมหรือบรรทัดฐาน ก็ย่อมส่งผลให้ตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นเป็นครรภ์ไม่พึงปรารถนาได้ (Reiss, 1960; Schur, 1984; Pinotti and Faundes, 1989 อ้างถึงใน สุชาดา รัชชกุล, 2541, น. 15) ในแต่ละสังคมจะใช้ค่านิยมและบรรทัดฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อกำหนดควบคุมพฤติกรรมผู้คนในสังคม เช่น บรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องเพศ บรรทัดฐานเกี่ยวกับความเป็นแม่

บรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องเพศ (Sexuality Norms) เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมและการแสดงออกทางเพศของผู้หญิง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดความสัมพันธ์และบทบาททางเพศ การมีความสัมพันธ์ทางเพศภายใต้สถาบันครอบครัว พฤติกรรมทางเพศใด ๆ ที่นอกเหนือจากบรรทัดฐานสังคม เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน การมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส การตั้งครรภ์นอกสมรส หรือการท้องไม่พร้อม ถือเป็นพฤติกรรมเสียหายและละเมิดความเชื่อที่ดี จะได้รับการประณามหรือต่อต้านจากสังคมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในประเด็นของแม่นอกสมรส และการทำแท้งสังคมถือว่าเป็นสิ่งไม่สมควร ผู้หญิงเหล่านั้นจะถูกประณามว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ซึ่งจะพบเห็นได้จากการผลิตซ้ำทางความคิด อุดมการณ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้ภาพตัวแทนผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อมยิ่งถูกตอกย้ำให้กลายเป็นผู้หญิงไม่ดีมากขึ้น

บรรทัดฐานเกี่ยวกับความเป็นแม่ (Maternity Norms) เป็นบทบาทพื้นฐานของผู้หญิง และมักจะถูกนำมาอ้างเพื่อควบคุมความเป็นอิสระส่วนบุคคลของผู้หญิง ความเป็นแม่เป็นลักษณะที่ถูกระบุและเป็นการจัดระเบียบทางสังคมที่เกี่ยวกับเพศ โดยมีเพศชายอยู่เบื้องหลังการครอบงำความคิดนี้ (Chodorow, 1978 อ้างถึงใน สุขาดา รัชกุล, 2541, น. 36) บรรทัดฐานความเป็นแม่ไม่เพียงแต่ทำให้จำกัดสิทธิและทางเลือกอื่น ๆ ของผู้หญิง แต่ยังกำหนดบทบาทและภาระหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อการเลี้ยงดูและอบรมบุตร บทบาทเหล่านี้ทำให้จำกัดสิทธิและโอกาสในการทำงานของผู้หญิง รวมทั้งศักยภาพภายในตัวไม่ได้รับการพัฒนาให้เจริญเต็มขีดความสามารถ

นักสตรีนิยมซีโมน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir) และชูลามิธ ไฟร์สโตน (Shulamith Firestone) มองว่าในการที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม ควรกำจัดความเป็นแม่แบบที่เป็นนี้ ในขณะที่มีนักสตรีนิยมบางคนกลับมองว่า ความเป็นแม่ไม่ใช่ปัญหาในตัวของมันเอง แต่ปัญหาอยู่ที่สังคมทำให้ความเป็นแม่กลายเป็นสถาบัน (Humm, 1995, p. 179) แอนเดรียน ริช (Adrienne Rich) นักสตรีนิยมที่ให้ความสนใจในเรื่องของความเป็นแม่ของผู้หญิงและระบบชายเป็นใหญ่ เขียนหนังสือ ชื่อว่า *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1976 เธอได้เสนอว่าระบบสังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) เป็นหัวใจสำคัญการกดขี่ผู้หญิง จึงทำให้ความเป็นแม่กลายเป็นสถาบัน ผู้หญิงถูกทำให้เชื่อว่าถ้าใครไม่ใช่แม่ก็ไม่ใช่ผู้หญิงที่แท้จริง และทำให้เชื่อว่าการเป็นแม่เป็นเพียงงานเดียวของผู้หญิง จนเป็นที่ยอมรับทางสังคมและถูกสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน ประสพการณ์ต่าง ๆ ในความเป็นแม่ได้ถูกนำไปรับใช้ผลประโยชน์ของผู้ชาย และถ้าพฤติกรรมใดที่คุกคามสถาบันความเป็นแม่เช่น การมีลูกไม่พร้อม การทำแท้ง จะถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนหรือเป็นอาชญากรรม สถาบันความเป็นแม่รับใช้ผลประโยชน์ของผู้ชาย โดยไม่ได้ให้ความสำคัญหรือคำนึงถึงชีวิต ความเป็นตัวตนของผู้หญิงเลย ในความคิดของริช ความเป็นแม่ไม่ใช่ธรรมชาติ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าสัญชาตญาณของความเป็นแม่ แต่ความเชื่อเรื่องนี้ได้ถูกสร้างขึ้นและถูกควบคุมจากระบบชายเป็นใหญ่ (วารุณี ภูริสินทริสิทธิ์ อ้างถึงใน อารดี ประสมทรัพย์, 2550, น. 56-57)

นอกจากนี้ ในเรื่องมายาคติของความเป็นแม่ แอน โอ๊กลีย์ (Ann Oakley, 1976 อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินทริสิทธิ์, 2545, น. 94-95) นักสตรีนิยมสายสุดขั้วหรือถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) ในยุคคลื่นลูกที่สอง กล่าวว่าความเป็นแม่เป็นมายาคติที่ตั้งอยู่บนความเชื่อ 3 อย่าง คือ หนึ่ง ผู้หญิงทุกคนต้องการเป็นแม่ สอง ผู้หญิงทุกคนต้องการลูกของตัวเอง ความเชื่อสุดท้ายคือ เด็กทุกคนต้องการแม่ของพวกเขาเอง ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยบอกว่าผู้หญิงมี “สัญชาตญาณ” ของความเป็นแม่ แต่สัญชาตญาณ

เป็นเรื่องที่วัฒนธรรมสร้างขึ้น ซึ่งสิ่งที่เด็กต้องการไม่จำเป็นต้องเป็นแม่ของเขาเอง เด็กต้องการใครก็ได้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด ที่ไว้น้ำใจเชื่อใจได้ และสามารถฟังฟัง ดูแลพวกเขาได้อย่างสม่ำเสมอ ฉะนั้นความเป็นผู้หญิงที่ถูกติดกับความเป็นแม่ไม่ใช่เป็นเรื่องธรรมชาติ แต่เป็นความเชื่อที่ถูกสร้างขึ้นภายในสังคม และเมื่อมีโอกาสในการกำหนดชีวิตของตัวเองได้ ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยเลือกที่จะไม่เป็นแม่

นักสตรีนิยมส่วนใหญ่เห็นว่า ความเป็นแม่ ไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยทางชีววิทยาที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องอุ้มท้อง ดูแลตัวอ่อนเท่านั้น แต่ความเป็นแม่มักมีส่วนที่ถูกกำหนดขึ้นมาโดยสังคมอีกด้วย ดังนั้นทั้งบรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องเพศและบรรทัดฐานเกี่ยวกับความเป็นแม่เป็นเครื่องมือทางสังคมที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และนำไปสู่ความคาดหวังให้ผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องการตั้งครรภ์ โดยเฉพาะการท้องไม่พร้อมอันเนื่องจากสาเหตุใดก็ตาม ผู้หญิงจะถูกกดดันจากสังคมให้เป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งยังได้รับการตำหนิตติเตียนกล่าวโทษ เช่นในกรณีของเด็กนักเรียนหรือนักศึกษาหญิงตั้งครรภ์ในวัยเรียน จะถูกกล่าวโทษว่าเป็นสาวใจแตก ในขณะที่ไม่มีการกล่าวถึงความรับผิดชอบของผู้ชายเลย แม้แต่ในด้านกฎหมายก็กำหนดเรื่องการทำแท้งเป็นความผิดของผู้หญิง โดยไม่มีการกล่าวถึงความรับผิดชอบของผู้ชายที่มีส่วนทำให้เกิดการตั้งครรภ์ อีกทั้งผู้ชายยังเป็นปัจจัยสำคัญและกระตุ้นให้ผู้หญิงตัดสินใจทำแท้ง โดยความไม่รับผิดชอบนั้นมีรูปแบบหลายประการ เช่น ทบตีทำร้ายร่างกายภรรยา ไม่เลี้ยงดูครอบครัวและลูก มีภรรยาหลายคน หลอกผู้หญิงว่าเป็นโสด ไม่ทำงาน เล่นการพนัน ดื่มสุรา (กนกวรรณ ธนาวรรณ, 2545, น. 58)

ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดสตรีนิยมมาเป็นกรอบในการวิพากษ์ เนื่องจากแนวคิดสตรีนิยมให้ความสนใจประเด็นผู้หญิงในบทบาทความเป็นแม่ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถี (sexuality) โดยแนวคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคนหรือแนวสุดขั้ว (Radical Feminism) ให้ความสำคัญในเรื่องร่างกาย (Body) ในฐานะพื้นที่แห่งการค้นพบความรู้เกี่ยวกับผู้หญิงและให้ความสนใจในเรื่องความเป็นแม่เป็นพิเศษ ที่ถูกทำให้เป็นสถาบันภายใต้ระบบสังคมชายเป็นใหญ่การกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิง ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเกิดขึ้นเป็นผลมาจาก อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) (วารุณี ภูริสินสิทธิ, ออนไลน์, 2548)

ประเด็นในเรื่องความเป็นแม่ นั้นสังคมได้สร้างขึ้นจากบรรทัดฐานและค่านิยมต่าง ๆ ทำให้ผู้หญิงต้องเป็นผู้แบกรับและปัญหาเมื่อตั้งท้องไม่พร้อม ผู้หญิงต้องเผชิญกับปัญหาโดยลำพัง ทางออกของผู้หญิงจำนวนมากจึงจบลงด้วยการทำแท้ง การทำร้ายเด็ก ปัญหาวนเวียนอยู่เช่นนี้ ผู้หญิงต้องถูกทำร้าย ถูกกระทำซ้ำแล้วซ้ำเล่า สะท้อนให้เห็นว่าภายใต้โครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ ที่ทางของผู้หญิงถูกผูกติดไว้กับความเป็นแม่และความเป็นเมีย สังคมให้ที่ทาง

กับผู้หญิงเพียงแค่ความเป็นแม่และความเป็นเมีย ความเป็นแม่และความเป็นเมียจึงเท่ากับเป็นภาพในอุดมคติของผู้หญิง

### 3. สภาพทางเศรษฐกิจ

ผู้หญิงนอกจากจะเป็นแรงงานสำคัญและมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจของครอบครัวแล้วยังคงต้องรับหน้าที่สำคัญของการเป็นเพศแม่ และบทบาทสำคัญของการเป็นแม่ที่ต้องเลี้ยงดูบุตร บังคับสำคัญอีกประการหนึ่งที่สร้างความกดดันให้เกิดความรุนแรงแก่ผู้หญิงที่ “ท้องไม่พร้อม” และตัดสินใจว่าจะยุติการตั้งครรภ์หรือไม่ คือปัญหาเศรษฐกิจ เช่น มีงานทำแต่เป็นงานที่ไม่มั่นคง มีรายได้น้อย ตกงานหรือต้องเปลี่ยนที่ทำให้รายได้ลดลง เนื่องจากการตั้งครรรค์ทำให้การทำงานไม่สะดวก นายจ้างส่วนใหญ่มักหาทางให้ผู้หญิงท้องพักงาน ทำให้ขาดรายได้ ต้องพึ่งพาสามีทางเศรษฐกิจหรือไม่รายได้เพียงพอที่แบกรับภาระการเลี้ยงลูกได้เองเพียงลำพัง ทำให้ผู้ชายรู้สึกถึงอำนาจเหนือกว่า และผู้หญิงหลายคนประสบปัญหาจึงยอมทนแบกรับความทุกข์ ทั้งที่บางคนยังต้องมีภาระการใช้จ่ายอื่น ๆ (เมทินี พงษ์เวช, 2542, น. 24) สาเหตุมาจากปัญหาเศรษฐกิจร้อยละ 42 และจำนวนผู้หญิงที่ตั้งท้องที่มีปัญหาเศรษฐกิจ พยายามยุติการตั้งครรรค์ร้อยละ 36 (ดุสิตา พึ่งสำราญ, 2545, น. 30)

ดังนั้นการตั้งครรรค์จึงเป็นอุปสรรคต่ออาชีพการทำงาน ทำให้ขาดรายได้ เมื่อคู่สมรสเล็งเห็นความลำบากในอนาคต จึงอาจไม่ต้องการที่จะตั้งครรรค์ต่อไปจึงหาทางเลือกที่ดีขึ้นคือการทำแท้ง เช่น ใช้วิธีทานยาขับประจำเดือน วิธีการกดท้องตัวเอง กระโดดเอาท้องลง เป็นต้น (ภาสนันท์ อัครวัชร, 2547, น. 272) แต่ไม่สามารถทำแท้งสำเร็จจึงตัดสินใจดำรงครรรค์ต่อไปเพื่อทอดทิ้งลูกตามสาธารณะ โรงพยาบาลและยกบุตรหรือฝากเลี้ยงให้องค์กรรัฐหรือองค์กรเอกชนต่อไป

### 4. การคุมกำเนิดที่ไม่ได้ผล

สังคมไทยมักตั้งคำถามกับผู้หญิงท้องไม่พร้อมว่า ทำไมไม่คุมกำเนิด ภาพลักษณ์ของผู้หญิงท้องไม่พร้อมถูกมองว่า เป็นผู้หญิงใจง่าย รักสนุก แต่ไม่รับผิดชอบ ไม่รู้จักป้องกัน แต่ในความจริงยังมีเหตุผลมากกว่านั้นก็คือ ผู้หญิงโสด วัยรุ่นสาวที่ไม่ค่อยแอบลักลอบมีเพศสัมพันธ์เพียงครั้งแรกกับชายที่รัก ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจที่มีความสัมพันธ์ทางเพศ บางคนถูกขืนใจ หรือบังคับข่มขืน ไม่กล้าเปิดเผย ไม่กล้าถามใครในการใช้ยาคุมกำเนิดเพราะกลัวคนรอบข้างรู้ ซึ่งบางคนก็เกิดการผิดพลาดการใช้ยาคุมกำเนิด อีกประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเพศสัมพันธ์ระหว่างคู่รัก ซึ่งการขาดอำนาจในการต่อรองของผู้หญิงและชายที่แตกต่างกัน เป็นสามีภรรยา สามีไม่ต้องใช้ถุงยางก็ได้ ถือเป็นหน้าที่ของภรรยาเมื่อสามีต้องหลับนอนด้วยจะปฏิเสธไม่ได้ (ถอดความจากสารคดีชุดประสบการณ์ผู้หญิงที่ท้องเมื่อไม่พร้อม, มุลนิธิสร้างสุขเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง, ตุลาคม 2545)

จึงเป็นเหตุให้ผู้หญิงตั้งท้องไม่วางแผน และไม่พร้อมดูแลเด็กถึงร้อยละ 45 (ดุสิตา พึ่งสำราญ, 2545, น. 10)

อีกทั้งสังคมก็ไม่ยอมรับผู้หญิงที่ตั้งท้องโดยไม่แต่งงานตามกรอบประเพณี วัฒนธรรม อีกทั้งตกเป็นจำเลยสังคมไร้ศีลธรรมที่มีการยุติการตั้งครรภ์เป็นบาป โดยที่สังคมได้สร้างวาทกรรมที่เกี่ยวกับการทำแท้งคู่ประหนึ่งว่าผู้ทำแท้งเป็นแม่ใจร้าย แม่ฆ่าลูก เด็กในท้องคือผู้บริสุทธิ์ (นภาพรณ ะหวานนท์, 2542, น. 77)

##### 5. เพราะถูกข่มขืนเพียงครั้งเดียว

ปัญหาถูกข่มขืน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงและเด็กต้องตกอยู่ในความกดดัน หวาดกลัว ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง โดยที่ผู้หญิงและเด็กที่ถูกข่มขืนไม่กล้าไปแจ้งความ ไม่กล้าไปตรวจร่างกาย เป็นเพราะกลัวว่าผู้อื่นจะรู้ เก็บเรื่องเอาไว้คนเดียว (จิราภรณ์ ฉิมพิมาย, 2537, น. 25) จึงทำให้ผู้หญิงและเด็กมักถูกกระทำซ้ำหลายครั้ง จนมีผลกระทบตามมาการท้องเมื่อไม่พร้อมเกิดขึ้น จากข้อมูลบ้านพักฉุกเฉิน ปี 2549 พบว่ามีผู้หญิงและเด็กที่ถูกข่มขืนจนเป็นเหตุตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมเป็นจำนวน 20 ราย ร้อยละ 15 ของผู้หญิงที่มีปัญหาท้องเมื่อไม่พร้อม (สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ, 2549, น. 12) สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ มีความเชื่อผิด ๆ ของคนในสังคมที่มีต่อผู้หญิงและเด็กที่ถูกข่มขืนในด้านลบอยู่ว่า ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนคง “แสบหาเรื่องเอง”, มีแต่เด็กสาวหน้าตาสวยเท่านั้นที่จะถูกทำร้ายทางเพศ เป็นต้น ดังนั้นการตั้งครรภ์เพราะข่มขืนกระทำชำเรา ในวัยศึกษาเล่าเรียนมีสถานภาพเป็นนักเรียนนักศึกษา แรงกดดันจากการตั้งครรภ์จึงมีรอบด้านและหนักหน่วงมาก ทำให้แม่วัยรุ่นคนหนึ่งที่กำลังพลัดได้ตัดสินใจ “ทิ้งลูก” หรือ “ฆ่าลูก” แบบคาดไม่ถึงเลยทีเดียว (ทิชา ณ นคร, มติชน 24 พ.ค. 2546, น. 7) ซึ่งผู้หญิงและเด็กที่กระทำแบบนี้ซึ่งมีพฤติกรรมทางเพศนอกกรอบ ไม่รักนวลสงวนตัว ส่าสอนทางเพศ มีชู้ คือ “ผู้หญิงไม่ดี” เชื่อมร้อยกับการเรียกขานของสื่อและสังคมว่าเป็น “แม่ใจยักษ์” “สาวใจแตก” “วัยรุ่นรักสนุก” “นักศึกษาใจแตก” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งอคติต่อผู้หญิง

##### 6. “ความรุนแรง” ที่ซ้ำซากในครอบครัว

สามีฆ่าภรรยา... เพราะรัก เพราะหึงหวง

ภรรยาฆ่าสามี... เพราะถูกข่มเหง ถูกทำร้าย ทารุณ ซ้ำซาก

คือความสูญเสีย คือ ความตาย

คือความเหมือน คือ ความต่าง

คือความรุนแรงในครอบครัว โดยคนในครอบครัว

(ทิชา ณ นคร, มติชน 25 กันยายน 2546, น. 7)

ความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นในชีวิตคู่ สามี หรืออดีตสามี จากมหาวิทยาลัยมหิดล และมูลนิธิผู้หญิงระหว่างปี 2542-2544 พบว่าร้อยละ 44 ของผู้หญิงเคยถูกสามีหรือคนรักกระทำทารุณอย่างรุนแรง ร้อยละ 13 ถูกกระทำรุนแรงทั้งกายและเพศ ซึ่งเหตุปัจจัยของความรุนแรงเหล่านี้มาจากการดื่มเหล้าของสามี ตีผู้หญิงและไม่รับผิดชอบครอบครัว ใช้คำพูดที่ไม่ดี ครอบครัวยากจน รายได้ไม่เพียงพอ และเมื่อเงินไม่พอใช้เป็นค่าใช้จ่าย ทำให้ทะเลาะกัน เกิดการทำร้ายทุบตีกันจนเข้าชานำมาสู่ภาวะตั้งเครียดในครอบครัวมากขึ้น จนบางรายครอบครัวถึงกับต้องแตกแยก (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2547, น. 120) แต่อีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นรากเหง้าที่ยังลึกคือโครงสร้างอำนาจที่ผู้ชายมีเหนือกว่าผู้หญิง ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไป ทศนคติ ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชายยังฝังลึกทั้งผู้หญิงผู้ชาย (เมทินี พงษ์เวช, 2543, น. 6) นอกจากผู้ชาย ที่ตระหนักถึงอำนาจของตนเองแล้ว ผู้หญิงเองก็ซึมซับเอาความสัมพันธ์ไม่เท่าเทียมกันระหว่างความเป็นชายเป็นหญิงเข้ามาอย่างไม่รู้ตัวจากการถูกอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนและถูกผลิตซ้ำผ่านการขัดเกลาทางสังคม ผู้หญิงถูกคาดหวังว่าเป็นเมียที่ดี ต้องรู้จักปรนนิบัติเชื่อฟังสามี ผู้หญิงต้องทนอยู่ในความสัมพันธ์กับสามี แม้จะมีการกระทำ ความรุนแรงทางตรง การทำร้ายร่างกายผู้หญิงเกิดขึ้นก็ตาม สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างสามีกับภรรยาแล้ว ยังครอบคลุมไปถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ทั้งที่ผู้หญิงพึ่งพาตัวเองไม่ได้ในแง่มิติเศรษฐกิจ การศึกษาและกฎหมาย (วิลาสิณี พนานครทรัพย์, 2549, น. 26)

ดังนั้นความรุนแรงต่อผู้หญิง ถูกสามีทุบตีทำร้ายร่างกายภรรยาก็เพราะว่า ผู้หญิงเป็นผู้หญิงนั่นเองเป็นคำตอบที่แสดงถึงรากเหง้าซึ่งสอดคล้องกับนักสิทธิสตรี Coomaraswamy (1992) ที่ให้คำอธิบายว่า หนึ่ง เพราะเป็นผู้หญิง สอง เพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงผู้ชาย ผู้หญิงจึงเป็นเหยื่อที่สังคมสร้างและกระบวนการขัดเกลาเรื่องเพศของผู้หญิงและบทบาทของผู้หญิงที่ด้อยกว่าผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นสมบัติของผู้ชาย พึ่งตนเองไม่ได้ (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2542, น. 498-499) นั่นคือปัญหาที่กีดกันฝ่ายหญิงผู้เดียวที่วางกรอบให้ผู้หญิงตั้งแต่เกิดมา บทบาทความเป็นลูกสาว เป็นเมีย เป็นแม่ บทบาทที่สำคัญที่พึงปฏิบัติคือ การรักษานวลสงวนตัว และรักเดียวใจเดียว หากผู้หญิงคนใดที่ปฏิบัติผิดจากกรอบนี้ ก็จะกลายเป็น “สัวม” อยู่หน้าบ้าน เป็นนางโมรกาหรือวันทองสองใจ ไปจนถึงเป็น แม่ใจยักษ์ใจมาร เด็กสาวใจแตก แม่รักสนุกท้องแล้วทิ้ง (จิตติมา ภาณุเดชะ, 2545) และอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งล้วนแล้วแต่ถูกนำเสนอเป็นข่าวกล่าวโทษความเลวร้ายของผู้หญิงที่เป็นแม่ที่ดี แม่ที่ไม่ท้องก่อนแต่ง แม่ที่ปราศจากการทำแท้ง การฆ่าลูก และการทิ้งลูก เป็นต้น

ดังเช่นวรรณกรรมของ Toni Morrison นักสตรีนิยมผิวดำ เขียนเรื่อง “Beloved” ที่ เป็นความเจ็บปวดของผู้หญิงผิวดำ ที่กดขี่ ถูกเขียนตีจากนายจ้างฆ่าแล้วฆ่า ถูกเอาเปรียบเรื่องเพศ

ถูกเหยียดผิว ชนชั้น การกดทับปิดบังคือตัวความรุนแรงทำให้เธอเกิดความหวาดกลัว เป็น “ความกลัวในสิ่งที่ไม่มีชื่อเรียก” (the scariness of things that have no name) จนสุดขีด เธอจึงลงมือกระทำฆ่าลูกสาวตัวเอง และถูกกล่าวหาว่าผู้หญิงคนนี้เสียสติ และต่ำช้ายิ่งกว่าสัตว์...ปล่อยให้เธอคลุ้มคลั่งไม่เหลียวกลับมาเพราะเธอคือผู้หญิงบ้าคนหนึ่ง (วิลาสินี พิพิธกุล, 2547, น. 17) ซึ่งความจริงแล้วนั่นคือ “ความรุนแรงต่อผู้หญิง” ที่ตอกย้ำชีวิตผู้หญิงเป็นเหตุปัจจัยสำคัญยิ่ง

### แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism Theories)

#### แนวคิดสตรีนิยมแนวสุดขั้ว (Radical Feminism)

นักสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคนหรือแนวสุดขั้ว (Radical Feminism) ให้ความสำคัญในเรื่อง การกดขี่ผู้หญิงเพราะเพศของผู้หญิง และการให้กำเนิดบุตรและความเป็นแม่ (reproduction and mothering) ความเป็นแม่ได้ถูกทำให้เป็นสถาบันภายใต้ระบบสังคมชายเป็นใหญ่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นใจว่า ศักยภาพความเป็นแม่และผู้หญิงทุกคนจะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ชายเพราะผู้ชายจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจทุกอย่างที่เกี่ยวกับความเป็นแม่ ในงานวิจัยนี้จึงนำแนวคิดทฤษฎีสตรีนิยมมาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกดขี่ของผู้หญิงที่เกิดจากโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตย

ทอง (Thong, 1989, p. 71) และ เอลิสัน แจ็กเกอร์ (Alison Jaggar) กับพอลา โรธเบิร์ก (Paula Rothenberg) ได้เสนอว่าผู้หญิงเป็นคนกลุ่มแรกที่ถูกรีดขี่ ซึ่งการกดขี่ผู้หญิงมีอยู่ทั่วทุกแห่งและดำรงอยู่ในทุกสังคม และเป็นการกดขี่ที่ลึกลับที่สุดและยากที่จะกำจัดให้หมดไปได้และไม่สามารถจะทำลายด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอื่น ๆ เช่น การทำลายชนชั้นทางสังคม การกดขี่ผู้หญิงสร้างความเจ็บปวดมากที่สุดให้กับเหยื่อทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ อีกทั้งเหยื่อจะไม่รู้ตัวว่าความทุกข์ที่ตนกำลังเผชิญอยู่นั้น เป็นผลมาจากการกดขี่ เพราะมีอคติแห่งการเหยียดเพศบังตาของทั้งผู้กดขี่และเหยื่อด้วย (ภัทรพร อ่อนไสว, 2548, น. 44)

ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเกิดจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ซึ่งหมายถึงระบบของโครงสร้างสังคมและแนวการปฏิบัติที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่า กดขี่ เอาเปรียบเปรียบผู้หญิงเป็นระบบที่ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม การเมืองวัฒนธรรม กลุ่มแนวคิดนี้จะให้ความสนใจต่อสถานะที่เป็นรองของผู้หญิงและมองว่าความเป็นรองที่เกิดขึ้น มาจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่พยายามสร้างความชอบธรรมและเอื้อประโยชน์ต่อความเหนือกว่า

ของผู้ชายเช่น ผู้ชายเข้มแข็งกว่า ฉลาดกว่า มีเหตุผลมากกว่า จึงทำให้ความเหนือกว่านี้ดำรงอยู่ในความเชื่อของคนในสังคมได้ (วารุณี ฐิริสินสิทธิ์ อ้างถึงใน กัลยากร แก้วเกียรติคุณ, 2549, น. 23)

เคต มิลเลต (Kate Millett) เป็นนักสตรีนิยมชาวอเมริกัน ได้เขียนหนังสือเรื่อง “Sexual Politics” (1971) บอกว่า “ความแตกต่างระหว่างเพศไม่ได้เกิดจากชีวภาพ แต่เกิดจากวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างชายหญิง มีพื้นฐานมาจากกระบวนการทัศน์ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบปิตาธิปไตย เรื่องของเพศเป็นเรื่องของการเมือง หมายถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างอำนาจที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง สามารถควบคุมผู้หญิงให้อยู่ภายใต้ความต้องการได้ ผู้ชายเป็นผู้ควบคุมทั้งโลกสาธารณะและโลกส่วนตัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเกิดขึ้นได้เพราะผ่าน “กระบวนการขัดเกลาทางสังคม” และการที่ผู้ชายมีอำนาจในพื้นที่ต่าง ๆ ของสังคม ไม่ใช่เพราะความแข็งแกร่งทางสรีระ แต่เป็นเพราะการยอมรับจากระบบค่านิยมและวัฒนธรรม รวมทั้งการทำให้เรื่องของการใช้อำนาจทางเพศเป็นเรื่องที่ชอบธรรม แทรกซึมเข้าสู่คนในสังคมโดยผ่านสถาบันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางวิชาการ ศาสนา ครอบครัว โดยแต่ละสถาบันก็จะตอกย้ำและให้เหตุผลถึงความด้อยของผู้หญิง จนซึมซับเข้าไปในตัวผู้หญิง (Internalized) และไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองตกเป็นเหยื่อ (นพพร ประชากุล, 2544, น. 114-119)

ชูลามิธ ไฟร์สโตน (Shulamith Firestone) นักสตรีนิยมสายแนวสุดขั้ว ชาวอเมริกัน เขียนหนังสือเรื่อง “The Dialectic of Sex : The Case for Feminist Revolution” เสนอว่า สังคมมีการแบ่งชนชั้นทางเพศ (sex class) เกิดขึ้นโดยตรงจากความเป็นจริงทางชีวภาพผู้หญิงและผู้ชาย ถูกสร้างมาให้แตกต่างกันและได้รับสิทธิประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ความแตกต่างหน้าที่ทางสืบพันธุ์ของผู้หญิงและผู้ชาย การที่ผู้หญิงต้องมีเลือดออก การคลอดลูกที่เจ็บปวด การให้นม หรือการเลี้ยงลูก ทำให้ผู้หญิงต้องพึ่งพิงผู้ชายเพื่อการอยู่รอด (วารุณี ฐิริสินสิทธิ์, 2545, น. 92-93)

ซิโมน เดอ โบวัวร์ (Simone De Beauvoir) นักสตรีนิยมชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงเจ้าของวรรณกรรม ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Second Sex (1949) ที่ว่า “เรานั้นไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง แต่เราถูกทำให้กลายเป็นผู้หญิง” หรือ “One is not born, but other becomes a woman” โบวัวร์ยอมรับว่า ผู้หญิงและชายนั้นมีความแตกต่างทางสรีระ ซึ่งความแตกต่างทางด้านสรีระนั้นเป็นความแตกต่างกันทางธรรมชาติ แต่ไม่ยอมรับว่า “ความเป็นหญิง” และ “ความเป็นชาย” มีอยู่จริงตามธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด แต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างทางสังคมผ่านการอบรมเลี้ยงดู ความรู้และวิถีปฏิบัติต่าง ๆ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เด็กผู้หญิงรับเอาค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศเข้ามาไว้ในตัวเอง และทำหน้าที่ถ่ายทอดปลูกฝังค่านิยมนี้ยังคนรุ่นต่อไป (วิลาสินี พิพิธกุล, 2546, น. 15) โบวัวร์มองการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นประจำเดือน การตั้งครรภ์ การให้กำเนิดบุตร การให้นมลูกหรือภาวะหมดประจำเดือน

ได้ดึงเอาพลังและความสนใจของผู้หญิงไปอย่างมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้นำมาซึ่งความเจ็บปวดและทรมาน “ผู้หญิงถือว่าเป็นเหยื่อของเผ่าพันธุ์” (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 46) แม้ว่าความเป็นแม่จะเป็นอำนาจ และเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่ก็ถูกจำกัดอำนาจและถูกกำหนดพื้นที่ทั้งในบ้านและนอกบ้านโดยระบบชายเป็นใหญ่ เป็นมายาคติที่สร้างขึ้นจากระบบคิดแบบชายเป็นใหญ่ และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยผ่านชีวิตและประสบการณ์ประจำวันของความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก (Nicolson, 1993, p. 203 อ้างถึงใน กัลยากร แก้วเกียรติคุณ, 2548, น. 28)

สตรีนิยมกระแสนี้ มองว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศมีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เพศชายมีอำนาจกว่าเพศหญิง และครอบงำสังคมโดยรวมได้ ซึ่งความสัมพันธ์นี้มีเหลื่อมล้ำกันอยู่ อันเนื่องมาจากบทบาท ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ การควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ อำนาจในการตัดสินใจที่แตกต่างกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ความสัมพันธ์นี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ อาจถูกกระทบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเช่น เศรษฐกิจ สภาวะแวดล้อม วิถีทาง การเมือง การศึกษา ศาสนา ฯลฯ (เมทินี พงษ์เวช, 2544, น. 8) เพราะฉะนั้นความเป็นหญิงถูกนิยามว่า คือ “การเป็นแม่” ผู้หญิงคือเพศแม่ ความเป็นแม่ในโครงสร้างเชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม และมีความต้องการของผู้ชายเป็นศูนย์กลาง ความเป็นแม่ในที่นี้จึงไม่ใช่เรื่องธรรมชาติแต่เป็นสถาบันทางการเมือง เป็นอุดมการณ์ที่ควบคุมกำกับให้ผู้หญิงต้องตั้งท้องและเลี้ยงดูลูก (ชลิดาภรณ์ สงสัมพันธ์, 2547, น. 70 อ้างถึงใน อารดี ประสมทรัพย์, 2549, น. 56)

ในงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดสตรีนิยมแบบสุดขั้วเพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทน “แม่ใจยักษ์สาวใจแตก” ที่สร้างจากกระแสหลัก การสร้างอุดมการณ์และมายาคติเรื่อง ความเป็นเมีย ความเป็นแม่ให้กับผู้หญิง จนทำให้ผู้หญิงได้รับการกดขี่จากครอบครัว สังคม วิชาการ ศาสนา ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถหลุดจากกรอบระบบชายเป็นใหญ่ได้ เพราะมีครอบครัวซึ่งเป็นตัวกลางระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม ทำหน้าที่สนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวปรับและปฏิบัติตามอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Millett, 1971 อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 90)

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการจัดตั้งครรภ์และตัดสินใจทำแท้ง การทิ้งลูก ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าและรวบรวมงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษา ซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการทิ้งลูกนั้น เมื่อทบทวนย้อนหลังไป 20 ปี คือระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2529-2549 ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาและรวบรวมไว้ ดังนี้คือ

#### สถานการณ์ท้องเมื่อไม่พร้อมและการทำแท้ง

##### สาเหตุของการ “ท้องเมื่อไม่พร้อมและการทำแท้ง”

“การท้องเมื่อไม่พร้อม” นี้เกิดจากการไม่ได้การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด ไม่ได้วางแผนว่าจะมีเพศสัมพันธ์โดยวิธีใด เช่น ถูบบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นการถูกข่มขืนหรือการจำยอมของภรรยา มีหน้าที่ต้องร่วมหลับนอนกับสามี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ ธรารวรรณ (2545, น. 25) ว่ากรณีของภรรยาที่ตั้งท้องแล้วไปทำแท้งเนื่องจากต้องหลับนอนกับสามีทุกวันไม่เว้นและกินยาคุมกำเนิดไม่ได้ เหตุการณ์นี้ส่งผลทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง

ปัญหาท้องเมื่อไม่พร้อมนั้น มีหลายสาเหตุเนื่องมาจากโครงการสร้างทางสังคม จารีตประเพณี ที่ตีกรอบและสร้างมาตรฐานพฤติกรรมทางเพศ ที่เป็นที่ยอมรับได้ไม่เหมือนกันระหว่างหญิงชาย บรรทัดฐานของสังคมที่สร้างเข้าหาลอมความสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้หญิงขาดอำนาจในการต่อรอง มีช่องโหว่ที่ทำให้เกิดความไม่รู้และการเข้าถึงข้อมูลสำคัญและจำเป็นด้านความสัมพันธ์และทางเพศ รวมไปถึงการไม่มีทางเลือกที่เหมาะสมและเพียงพอสำหรับผู้หญิง เมื่อมีกรณีการตั้งครรภ์ที่ไม่ได้วางแผนขึ้น โดยเฉพาะในเด็กวัยรุ่น สังคมก็จะรุดหน้าดำเนินด้วยการมองว่าเป็นเรื่องของความไม่ถูกต้อง เป็นการชิงสุกก่อนห่าม และเกือบทุกกรณีก็จะมาลงเป็นความผิดของผู้หญิงไม่เว้นแม้กระทั่งกรณีข่มขืน ก็ยังถูกมองว่าเป็นเพราะผู้หญิงเอง

เมื่อตัดสินใจทำแท้ง และมีคนรู้ ก็ประณาม และหากไม่มีโอกาสยุติตั้งครรภ์ รอคจนคลอด ทางข้างหน้าที่จะต้องเลี้ยงดูลูกที่เกิดมาดูมืดมิด ความกดดันที่รุมเร้าทำให้ตัดสินใจทิ้งลูกในลักษณะต่าง ๆ เมื่อข่าวขึ้น ก็ถูกหาว่าเป็น แม่ใจยักษ์ ในกรณี ที่มองว่าการยุติการตั้งครรภ์หรือการทำแท้ง เป็นสิ่งที่ผู้หญิงไม่มีสิทธิ เพราะเด็กที่จะเกิดย่อมมีสิทธิในการมีชีวิตอยู่ ก็ต้องถามต่อไปด้วยว่า เด็กที่กำลังจะเกิดมานั้นมีสิทธิที่จะมี “พ่อ” ในฐานะผู้ร่วมรับผิดชอบชีวิตของเขาหรือไม่

ถ้ามี เราจะทำอย่างไรที่จะให้ผู้เป็นพ่อมาร่วมรับผิดชอบอย่างมีคุณภาพ หากความรับผิดชอบตรงนี้เกิดขึ้น การทำแท้งคงจะไม่ใช่ทางเลือกของผู้หญิงหลาย ๆ คนอีกต่อไป การทิ้งลูกคงจะไม่ใช่ทางเลือกของผู้หญิงเช่นกันประโยคว่า “ไม่มีผู้หญิงคนไหน อยากท้อง เพื่อที่จะทิ้งหรือฆ่าลูกที่เกิดมา” (เมทินี พงษ์เวช, 2543, น. 4)

นอกจากนี้ ในการศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีการศึกษาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้หญิงที่ประสบปัญหาตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนาและนำไปสู่การตัดสินใจการทำแท้ง ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะของการนำเสียงของผู้หญิงสะท้อนถึงความรู้สึกและสาเหตุที่ผู้หญิงท้องเมื่อไม่พร้อมต้องตัดสินใจทำแท้งเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไข ซึ่งสามารถรวบรวมไว้ได้ ดังนี้

การศึกษาเรื่อง “บันทึกประสบการณ์ของผู้หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม” ของ กนกวรรณ ธรารวรรณ (2545, น. 17-35) ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงตั้งครรภ์ทั้งในกลุ่มแต่งงานและยังไม่ได้แต่งงาน เกิดมาจากหลายประการ เช่นความผิดพลาดจากการคุมกำเนิดเนื่องจากการขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในวิธีการคุมกำเนิดที่เลือกใช้ บางรายไม่ได้วิธีการคุมกำเนิดเพราะไม่ได้ตั้งใจจะมีความสัมพันธ์เนื่องจากเป็นการมีความสัมพันธ์เนื่องจากเป็นการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก นอกจากนี้ การมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเพศสัมพันธ์ระหว่างคู่รัก เช่นผู้หญิงบางราย ไม่ต้องการมีเพศสัมพันธ์กับคนรักแต่ไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ รวมถึงการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเจริญพันธุ์ ก็คือ ทศนคติต่อการยุติการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมของผู้หญิงแบ่งออกเป็น กลุ่มที่ไม่เห็นด้วย เหตุผลหลักอยู่ที่ ศีลธรรมและความกลัวต่อบาป เพราะมองว่าการทำแท้ง คือการฆ่าชีวิต จึงมองผู้ทำแท้งเป็น คนโหดร้าย ใจดำ กลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย นับว่าเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด เพราะผู้หญิงไทยส่วนที่ต้องเผชิญกับปัญหา ไม่ได้ปลอดจากการครอบงำความเชื่อ และการมองการทำแท้งไปในทางลบว่า เป็นเรื่องของการทำบาป การทำแท้งจึงไม่ควรให้เป็นเรื่องโจ่งแจ้ง เพราะอาจเป็นการส่งเสริมให้คนไร้ศีลธรรม การทำแท้งจึงควรเป็นเรื่องของคนที่ไม่พร้อมจริง ๆ เท่านั้น กลุ่มที่เห็นด้วย เป็นกลุ่มที่มีความคิดหลากหลาย เหตุผลที่สนับสนุนความคิด คือ ความไม่พร้อม ความไม่พร้อมในที่นี้ถูกให้ความหมายว่า เป็นเรื่องของตัวผู้หญิงคนนั้นโดยตรงว่ากำลังเผชิญอยู่กับปัญหาอะไรบ้าง เช่น เรียนไม่จบ ถูกออกจากงาน ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบ ฯลฯ นอกจากนี้เมื่อผู้หญิงทราบว่าตัวเองตั้งครรภ์นั้น สิ่งที่ต้องการมากที่สุด คือข้อมูลที่จะช่วยแก้ปัญหา ผู้หญิงจะมีวิธีการแสวงหาข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาในหลายทาง บางรายมีความรู้และประสบการณ์ในการทำแท้งมาก่อนแล้วจึงตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว บางรายใช้วิธีการสอบถามจากเพื่อน บางรายสอบถามจากร้านขายยา แพทย์ พยาบาล เป็นต้น ซึ่งแสวงหาข้อมูลใหม่ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะทำแท้งได้สำเร็จ ดังนั้นทางเลือกที่จะเก็บครรภ์ไว้จนคลอดจึงเป็นแนวทางเลือกอันดับท้าย ๆ ของผู้หญิง

สรุปได้ว่า การตัดสินใจเลือกที่จะทำแท้งของผู้หญิงมีปัจจัยในหลาย ๆ ด้าน แล้วแต่สถานะ เช่น ในหญิงโสด การตัดสินใจทำแท้งอาจเกิดขึ้นจากค่านิยมและบรรทัดฐานในทางสังคม ในส่วนหญิงที่สมรสแล้ว อาจเกิดจากความไม่พร้อมในทางเศรษฐกิจ การคุมกำเนิดที่ผิดพลาด เป็นต้น

การศึกษาเรื่อง “การตั้งครรภไม่พึงปรารถนาและการตัดสินใจทำแท้ง” ของ สุชาดา รัชชกุล (2541, น. (1)) พบว่า ค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมไทยเรื่องมาตรฐานชอนทางเพศและความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายหญิงที่ไม่เสมอภาค ทำให้เกิดการตั้งครรภไม่พึงปรารถนา โดยเฉพาะบรรทัดฐานทางเพศที่สังคมกำหนดให้กับผู้หญิง ส่งผลให้ผู้หญิงขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศและการคุมกำเนิดยังทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และนำไปสู่การตั้งครรภไม่พึงปรารถนา

การตัดสินใจทำแท้งผู้หญิง ล้วนเกิดจากสภาพความกดดันหลายปัจจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ความจำเป็นส่วนตัว และเหตุการณ์ในชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปหากพิจารณาแล้วว่าการตั้งครรภส่งผลกระทบต่อชีวิตให้ได้รับความเสียหายมากกว่าผลดี ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจเลือกทำแท้งมากกว่าเลือกตั้งครรภต่อไป อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงอาจขาดโอกาสเลือกการทำแท้งที่ปลอดภัยได้ เนื่องจากค่านิยมของสังคมที่มีต่อการทำแท้งเป็นไปในทางลบ รวมทั้งการขาดสนับสนุนรวมถึงการมีกฎหมายการทำแท้งที่เข้มงวด ประการสำคัญ คือหญิงมีข้อจำกัดหลายประการนับตั้งแต่การรับรู้ถึงภาวะการตั้งครรภ การแสวงหาผู้ให้คำแนะนำปรึกษา การเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ให้บริการและอัตราค่าบริการ ทำให้ผู้หญิงจำนวนหนึ่งต้องยอมเสี่ยงอันตรายเข้ารับการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยอันส่งผลให้เกิดภาวะแทรกซ้อนตามมาจากการตกเลือดและการติดเชื้อ

การศึกษาเรื่อง “การตอบโต้ของผู้หญิงเมื่อตั้งครรภไม่พึงประสงค์และการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ” ของ นภาพรณ์ หะวานนท์ (2538, น. 11-19.) โดยศึกษาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้หญิงที่ตัดสินใจทำแท้งหรือเคยมีประสบการณ์ในการทำแท้ง พบว่า ผู้หญิงมีเหตุผลและความจำเป็นมากมายที่กดดันให้ต้องตัดสินใจยุติการตั้งครรภและถึงแม้ว่าการยุติการตั้งครรภหรือการทำแท้งเป็นทางเลือกที่เจ็บปวด แต่ผู้หญิงก็มีคนที่สามารถไปขอคำปรึกษาได้น้อยมาก เมื่อผู้หญิงตัดสินใจทำแท้ง ผู้หญิงจะเริ่มแสวงหาข้อมูล ข้อมูลที่ผู้หญิงต้องการ เช่น สถานที่รับบริการ ค่าบริการ ความปลอดภัยและคุณภาพของการบริการ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีอยู่อย่างจำกัด และเมื่อการทำแท้งสำเร็จแล้ว ความรู้สึกภายหลังการทำแท้ง ผู้หญิงทุกคนต้องการหลบเลี่ยงเพื่อไม่ให้เหตุการณ์เกิดขึ้นซ้ำอีก เพราะทุกคนรู้ว่า ความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงความรู้สึกผิดบาปเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากการทำแท้งได้

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งที่ได้พบจากการศึกษาเรื่อง “สิทธิในการเป็นเจ้าของร่างกายกับการตัดสินใจทำแท้ง” ของ ศศิธร ประดิษฐ์พงษ์ (2543, น. (1)) พบว่า ความรู้ความเข้าใจ และแนวคิดเรื่องสิทธิในการเป็นเจ้าของร่างกายของกลุ่มผู้หญิงที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มสตรีที่ทำแท้ง กลุ่มที่ต่อต้านการใช้สิทธิ และกลุ่มที่มีแนวโน้มสนับสนุนการใช้สิทธิโดยมีเงื่อนไขโดยในกลุ่มสตรีทำแท้ง ปัจจัยที่เอื้อต่อความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิ เช่น ภูมิหลังระดับการศึกษา ฐานะเศรษฐกิจ สถานภาพและบทบาททางสังคม จะอยู่ในระดับต่ำกว่า 2 กลุ่มหลังซึ่งมีปัจจัยเอื้อต่อดังกล่าวสนับสนุนความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิ แต่แนวคิดที่มีต่อสิทธินั้นจะแตกต่างกันตามประสบการณ์ชีวิต สถานภาพและบทบาททางสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ โดยในกลุ่มที่ต่อต้านการใช้สิทธิจะเป็นสตรีในกลุ่มศาสนาและแพทย์สตรีเฉพาะทางสูติ-นรีเวชกรรม ส่วนในกลุ่มที่มีแนวโน้มสนับสนุนการใช้สิทธิอย่างมีเงื่อนไขจะอยู่ในกลุ่มสตรีในกระบวนการยุติธรรม นักสิทธิสตรี นักการเมืองสตรี นักวิชาการสตรี และนักสังคมสงเคราะห์สตรี ซึ่งมีเงื่อนไขในการใช้สิทธิการทำแท้งคือการกำหนดและจำกัดอายุครรภ์ในการใช้สิทธิ การให้ความรู้และข้อมูลที่เพียงพอแก่ผู้หญิงพร้อม ๆ กับการแก้ไขกฎหมายที่จะให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้

### สถานการณ์การทอดทิ้ง

ปัญหาการทอดทิ้งลูก ถูกมองว่าเป็นปัญหาทางสังคมที่สำคัญปัญหาหนึ่ง เนื่องจากในสังคมไทย ผู้หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมจำนวนหนึ่ง เลือกที่จะใช้การทิ้งลูกเป็นทางเลือกทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาชีวิต การทิ้งลูกไม่เพียงแต่ทำให้ผู้หญิงที่จำเป็นต้องเลือกทางเลือกนั้นมีบาดแผลทางใจ และรู้สึกผิดต่อการกระทำนั้น แต่ยังส่งผลให้เด็กที่ถูกทอดทิ้งเป็นปัญหา/ภาระทางสังคมต่อไป เด็กที่ถูกทอดทิ้งเพราะการตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม มีทั้งถูกทิ้งไว้ที่โรงพยาบาลหลังคลอด และทิ้งไว้ตามที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น ป้ายรถเมล์ ถัง/กองขยะ ห้องน้ำ หน้าบ้านพัก บ่อ คลอง แม่น้ำ เป็นต้น ทั้งในสภาพที่เสียชีวิตแล้ว ยังมีชีวิต หรือ มีชีวิตขณะถูกทิ้งแต่เสียชีวิตขณะพบ ข่าวกการพบเด็กถูกทอดทิ้งไม่เคยจางหายจากหนังสือพิมพ์ ดูเสมือนหนึ่งเป็น “ข่าวประจำเดือน” (กิตติยา รัตนกร, 2537, น. 75)

อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม พยายามที่จะเก็บรวบรวมตัวเลขของทิ้งเด็กในประเทศไทย โครงการติดตามสถานการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัดของสถาบันรามจิตติ พบว่า ในปี 2549 กทม. ครองแชมป์อัตราที่ทารกถูกทิ้งต่อจำนวนประชากร 1 แสนคน สูงถึงร้อยละ 7.43 คน คิดเป็นตัวเลขสรุปได้ว่า ตลอดทั้งปีมีทารกถูกทิ้ง 700-800 คน หรือเฉลี่ยทารกถูกทิ้งวันละ 2 คน ขณะเดียวกัน ข้อมูลจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รายงานสถานการณ์

เด็กถูกทอดทิ้งระหว่างปี 2547-2548 จำนวน 1,975 คน ซึ่งถูกทิ้งไว้ที่โรงพยาบาล ทิ้งไว้กับผู้รับจ้างเลี้ยง และทิ้งในพื้นที่สาธารณะ และจากบันทึกประสบการณ์บ้านพักฉุกเฉิน : การคลี่คลายปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้กล่าวถึงปัญหาผู้หญิงที่ท้องเมื่อไม่พร้อมมิได้หยุดหยุดอยู่แค่หลังคลอด หากยังมีการตัดสินใจที่ยิ่งใหญ่รออยู่อีกลูกที่เกิดมา จะเลี้ยงไหวหรือไม่ จะยกให้สถานสงเคราะห์เพื่อหาพ่อแม่อุปถัมภ์หรือไม่ ในรอบ 8 ปีที่ผ่านมา (2542-2549) จำนวนเด็กที่ยกบุตรให้สถานสงเคราะห์ 183 รายเฉลี่ยราวละ 20-25 ของจำนวนที่คลอด เป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความไม่พร้อมของผู้เป็นแม่ ปัญหาของเด็กที่ถูกละทิ้งเป็นความเจ็บปวดของสังคม กลายเป็นปัญหาของสังคมโดยรวม (เมทินี พงษ์เวช, 2550, น. 18) ซึ่งจะเห็นได้จากการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่สนับสนุนความต้องการบุตรและความไม่ต้องการบุตรของมารดานอกสมรส” ของ อัจฉรา อักษรวิทย์ (2529, บทคัดย่อ) โดยศึกษาเฉพาะกรณี โรงพยาบาลราชวิถี กรุงเทพมหานคร ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนความต้องการบุตร ได้แก่ การยอมรับจากครอบครัว ความรู้สึกรัก และเป็นเจ้าของบุตรภายหลังคลอด ส่วนปัจจัยที่สนับสนุนความไม่ต้องการบุตร คือการไม่ยอมรับจากครอบครัว การวิตกกังวลต่อภาระที่จะต้องรับผิดชอบบุตรตามลำพัง ส่วนใหญ่ไม่เคยรับบริการสังคมสงเคราะห์มาก่อน จึงไม่มีโอกาสทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริการช่วยตัดสินใจบุตร นอกจากนี้ยังมีประวัติการยกบุตรให้ผู้อื่น รวมทั้งทำแท้งก่อนคลอด โดยรู้สึกเฉย ๆ ต่อการทำแท้ง เนื่องจากไม่มีทางเลือก ส่วนใหญ่ต้องการบริการปรึกษาบุตรให้โรงพยาบาล

การศึกษาเรื่อง “เด็กถูกทอดทิ้งในสังคมไทย” นางลักษณ เทพสวัสดิ์ (2532, น. (1)) โดยศึกษาและวิจัยเด็กที่ถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์ของรัฐ 2 แห่ง คือสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี 50 ราย และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหามหาธาตุ 50 รายที่มีอายุ 10-14 ปี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุ ปัญหาและความต้องการของเด็กที่ถูกทอดทิ้งในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่ถูกทอดทิ้งมีสาเหตุมาจากความยากจน บิดามารดาไม่อยู่ในสถานะที่จะเลี้ยงดูเด็กได้ เนื่องจากความเจ็บป่วยเรื้อรัง เป็นโรคจิตโรคประสาท หรือเป็นบุคคลต้องโทษคุมขัง เด็กมีความพิการ ปัญญาอ่อน มีโรคประจำตัว บิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องรับผิดชอบเด็กตามลำพัง

การศึกษาเรื่อง “การทอดทิ้งเด็ก : ปัญหาที่ทำลายจิตสำนึกและความรับผิดชอบของสังคมในปัจจุบัน” ของ อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์ (2534, น. 27) โดยศึกษากลุ่มเด็กถูกทอดทิ้งในรอบ 5 ปี (2529-2533) ที่กรมประชาสงเคราะห์รับไว้อุปการะในสถานสงเคราะห์เด็ก หรือสถานแรกรับเด็กพบว่า เด็กที่ถูกทอดทิ้งมีประมาณ 1 ใน 3 เด็กจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งถูกทอดทิ้งไว้ที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร แต่เด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้กับผู้เลี้ยงดูในต่างจังหวัด มีจำนวนมากกว่าทอดทิ้งไว้กับผู้เลี้ยงดูในกรุงเทพฯ โรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานครที่พบเด็กที่ถูกทอดทิ้งมากที่สุด คือ โรงพยาบาลวชิระ รองลงมา คือ โรงพยาบาลเด็ก โรงพยาบาลที่มีการทอดทิ้งเด็กน้อยที่สุด คือ

โรงพยาบาลเอกชน เด็กถูกทอดทิ้งพบมากที่สุดคือ กรุงเทพมหานคร รองลงมา คือภาคกลาง ส่วนภาคเหนือพบน้อยที่สุด

การศึกษาเรื่อง “สภาวะทางสังคมและจิตใจของมารดานอกสมรส ที่มีผลต่อแนวโน้มในการทอดทิ้งเด็ก : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ในระหว่างเดือน มิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2535” ของ สุภารดี สวัสดิมงคล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงภูมิหลัง ลักษณะความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม สภาวะทางสังคมและจิตใจของมารดานอกสมรสที่มีผลต่อแนวโน้มในการทอดทิ้งบุตร และนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการป้องกันการทอดทิ้งบุตรไว้ในโรงพยาบาล

อย่างไรก็ดีจะพบได้ว่ายังไม่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของ “ฉันไม่ใช่แม่ใจยักษ์ เสียงสะท้อนของผู้หญิงในบ้านพักฉุกเฉิน” มาก่อน